

Početni metafizički temelji morske zvijezde

Hans-Martin Sass

sasshm@aol.com

»Ima sve više ljudi«, razmišljala je u sebi morska zvijezda. »Milijunima godina nije ih bilo, a prije stotinu godina vidjelo se tu i tamo samo nekoliko ribara. A mi smo ovdje sa svojim iskustvima već više od 500 milijuna godina. Sada ljeti sve vrvi od bučnih, lijenih ljudi koji trče, igraju se goli i polugoli, veliki i mali. Nose radioaparate i igračke kao da im obala nije dostatna. Ponašaju se kao da im voda i obala pripadaju. Međusobno su odredili i zemljišne knjige, zakone i ugovore, ali ne sa mnom, ne s nama, ne s prirodom i svime drugim što ovdje plazi i živi, niti s vodom, obalom, suncem, mjesecom i zvijezdama.

Ljudi se prave gospodarima svega. No pritom su ipak u mnogočemu ispod nas. Oni imaju samo dvije ruke i dvije noge. A mi imamo pet ili više ruku, tisuću nogu i umrežena osjetila kojima možemo različitiije osjetiti i iskusiti svijet nego oni sa svoje dvije ruke. Kako siromašan mora biti ljudski svijet u kojem su uvijek samo dvije strane, desna i lijeva. Kako oni uopće mogu shvatiti naša iskustva iz više od dva iskustvena prostora? Oni to ne mogu niti to pokušavaju, a nisu svjesni svojeg neznanja.

Oni razlikuju desno od lijevoga, spretno od nespretnoga, pravo od krivoga, istinito od lažnoga, prijatelja od neprijatelja, čovjeka od životinje, čovjeka koji je u središtu od onoga koji nije u središtu. Svi njihovi iskustveni uzorci i sustavi prosuđivanja izgrađeni su na tom ograničenju. Oni se ne mogu iz toga izvući. I još nešto: oni ne probavljaju svoju hranu kao mi, izvan tijela – ne, oni je probavljaju unutar svojeg vlastitog tijela, a ostatak izlučuju kao izmetine – kako neprikladno, kako gadno. A njihova su djeca tako nerazvijena da ih moraju brižljivo njegovati, čak ih moraju hraniti proizvodom svojeg vlastitog tijela, majčinim mlijekom, kao svi sisavci – kako primitivno, kako neukusno.

Floru i faunu vrednuju prema tome kako se one razlikuju od njih. Znatizeljno se zanimaju za pamćenje slonova, seksualni nagon kunića, izgradnju pčelinjaka i mravljih država. Janjadi pripisuju uzornu sposobnost trpljenja i strpljivosti. Kao da janjad također ne bi mogla osjetiti bolove. Kao da janjad nije osamljena, žedna, gladna, plašljiva kad joj besramno i bezobzirno »nameću svoje vlastite grijeh« i kad je u najkonkretnijem smislu kao predstavnika »šalju u pustinju«

kao da će njihov bog žrtvovanjem životinja postati pomirljiv ili kao da će time prestati njihova nepoštenja i gadosti.

Prije svega, majmuni su im podvalili. Oni su im u mnogočemu tako jednaki, drže ljudi, da se s njima slažu 98,7 % u DNA. Po vrstama proteina mozgovi čimpanzi razlikuju se od ljudskih mozgova samo 7,6 %, a još više po načinu kako neki geni druge uključuju i isključuju. Zar dakle jedina razlika leži u uključivanju i isključivanju gena? Sada odgonetavaju što taj različiti 1,3 % znači za »gospodare Zemlje«, za »njih koji su stvoreni na sliku Božju«. No oni ne vide, a i ne mogu vidjeti zbog svoje ograničenosti, da životinje zbog svojih nadarenosti i ranjivosti trebaju možda više zaštite nego njihovi bližnji. No, u svakom slučaju oni ne žele »potjecati od majmuna«. Jer oni su »nešto bolje«. Oni ne pitaju nisu li pčele, mravi ili koraljni sprudovi bolje i prije svega pravednije organizirani nego njihove države. Oni također ne pokušavaju kao uzor prihvatiti način na koji dupini spašavaju živote, a ni njihovu osjećajnost. A sada su pronašli da rižina biljka ima 50.000 gena, a oni samo oko 35.000. S miševima dijele 85 % svojih proteina, s voćnim mušicama 61 %, s kvascem 46 % i s bananama, kojima se hrane voćne mušice, oko 50 %. Hoće li zato biti sada skromniji ili promišljeniji?

Nas zovu morskim zvijezdama kao da imamo nešto zajedničko sa zvijezdama. Kad bi točnije pogledali zvijezde, uvidjeli bi tu besmislicu. Mi nismo nikakve zvijezde, nego živimo zajedno i s drugim živim bićima preko 500 milijuna godina u vodi. Oni nas klasificiraju latinskim imenima prema broju naših ruku ili prema drugim vanjskim obilježjima. Nazivaju nas petoručne, primjerice, *Astropecten aurantiacus* ili *Asternina gibbosa* ili *Echinaster sepositus*. No što kazuju ta milozvučna imena? Imenovati ne znači poznavati; svojim mottom »nomen est omen« klasificiraju nas i ostatak svijeta. No što to govori o nekoj morskoj zvijezdi ili o nekom čovjeku ako ih smjestimo u neku ladicu? Što tada stvarno znamo o njemu? Posjedujemo li ga tada? Možemo li tada njime jednostavnije i bolje manipulirati? Bolje ga vrednovati i koristiti ili se bolje od njega štiti?

Dobro da nas oni ne jedu. Naše prijatelje oštrige ovi barabe jedu sirove; rakove bacaju žive u kipuću vodu da bi ih skuhalo. Utoliko smo mi nešto »slobodnije« od ostalih životinja.

Oni mogu sve upotrebljavati. Tako su uzgojili goleme svinje, ali one su nervozne i osjetljive na okolinu, mliječne krave koje imaju bolove u vimenu ako se u najtočnije vrijeme ne pomazu. Jazavčare su tijekom uzrasta uzgojili za lov; no kao kućna životinja u stanu na katu jazavčar dobiva bolnu jazavčarevu uzetost; koga su to promijenili? Svoju vlastitu samoću pokušavaju potisnuti ili zatomiti tako što nameću životinji nekorisnu »ljubav prema životinji« pa ih pretvaraju u razmažene, ugojene, pretjerano voljene kućne životinje.

Pa neka nastave s iskorištavanjem i uzgojem kako bismo manje patili mi iskorištavani, izrabljivani, porobljeni. Pa neka uzgoje mliječne krave bez nogu kako bi uštedjeli na štalama bez pregrada. Neka uzgoje golovrate kokoši bez

nogu, perja i šiljastih kljunova, svinje bez osjetljivih živaca, jer tada će i ljubitelji životinja biti zadovoljni: takva će proizvodnja izazvati manje boli i patnje kod nas i naravno manje ljutnje i sućuti kod njih. Identitet nesilice s mekanom njuškom postat će isto tako nov uzgojeni životinjski identitet kao što se različite vrste jazavčara, hrtova, ovčara i ostalih psećih vrsta do neprepoznatljivosti međusobno razlikuju po obliku, biološkom svojstvu i karakteru. Neki psi već danas nalikuju više mačkama, malo j teladi ili goloj zamorčadi nego ostalim psima.

Razmišljanje morske zvijezde naglo se okončalo kad se odjednom našla u ribarskoj mreži. Bacili su je na hrpu pokraj ostalih nekorisnih životinja gdje se osušila. S ostalim otpadom dospjela je u mlin gdje je obrađena u riblje brašno za kokoši u baterijama za nesilice – također »hranidbeni lanac«, »man-made« koji je učinio čovjek. Želim vam dobar tek dok jedete jaje za doručak!

(s njem. prevela Ljiljana Matković-Vlašić)